

משרד הדתות

פעולות ביקורת

להשלמת בדיקה שנערכה בכמה מועצות דתיות ובעקבות תלונות שהוגשו למשרד מבקר המדינה, נבדקו פעולות של מחלקות אחדות של המשרד – המחלקה למועצות דתיות, המחלקה לשירותי דת ציבוריים, המחלקה לענייני מוסלמים – העוסקות במתן שירותים דתיים ובפיקוח עליהם. בדיקת מעקב נערכה ביחידה לענייני קבורה, בעניין המשרדים האזוריים ובעניין הקדשות דתיים יהודיים.

ממצאי מעקב

משרדים אזוריים

דו"ח שנתי 19, עמ' 214

משרד הדתות לא הגדיר במפורש את תפקידיהם של המשרדים האזוריים שהוקמו ב-1966, ולא קבע את חלוקת הסמכויות והתפקידים בין משרדים אלה לבין יחידות המטה של המשרד.

בעקבות דיונים, שהתקיימו בין הנהלת המשרד לבין ועדת הייעול הבינמשרדית בסוף 1970 וסוכמו בינואר 1971, קיבל המשרד את הצעת הוועדה, שהיא תערוך בדיקה ארגונית כוללת במשרד הדתות.

משרד הדתות הודיע למשרד מבקר המדינה בינואר 1971, שבמסגרת הבדיקה האמורה ייבדקו גם הגדרת התפקידים של המשרדים האזוריים ודרכי פעולתם – נוכח הנסיון שהצטבר בידי המשרד מאז הקמת משרדים אלה.

ענייני קבורה

דו"ח שנתי 19, עמ' 216

בסוף 1968 טיפלו בקבורה של נפטרים יהודים 326 חברות לענייני קבורה, מהן 217 חברות קדישא. בהנחיות שר הדתות, שהובאו לידיעת החברות, נדרשת כל חברה להגיש אחת לשנה למשרד הדתות דו"ח כספי, וזאת כחלק מתנאי רשיון הקבורה. לתקופה ז' באדר תשכ"ז עד ז' באדר תשכ"ח נתקבלו דו"חות כספיים מ-47 חברות בלבד.

בסוף 1970 עסקו בקבורה של יהודים, על פי הנתונים שבידי משרד הדתות, 343 חברות, מהן 238 חברות קדישא. מאחר שבנוסף לאלה פועלות חברות בישובים קטנים אשר עליהן אין מידע במשרד הדתות, פנה המשרד בסוף 1970 לקבל מהמוסד לביטוח הלאומי רשימה של חברות, שהוכרו על ידי המוסד לביטוח לאומי כמוסדות המטפלים בקבורה לעניין סעיף 29 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב),

תשכ"ח—1968. לשנת תשכ"ח/תשכ"ט קיבל המשרד דו"חות כספיים מ-42 חברות, ולשנת תשכ"ט/תש"ל, מ-54 חברות בלבד. בעקבות בדיקה של דו"חות כספיים של משרד הדתות ל-25 חברות הערות על דו"חות לשנת תשכ"ח/תשכ"ט, ול-21 חברות על דו"חות של השנה שלאחר מכן. המשרד שלח תזכורות, לאחרונה בינואר 1971, לחברות, שלא שלחו לו דו"ח.

משרד מבקר המדינה העיר למשרד הדתות, שלא הייתה לו תכנית בכתב להפעלת פיקוח מצדו על החברות לענייני קבורה ועל בתי העלמין.

אין בידי המשרד מידע, שממנו ניתן היה לעמוד על טיב השירותים שנותנות החברות ולא הוכנה גם תכנית אב להפעלת פיקוח על החברות.

בחוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים, תש"ט—1949 נקבע שמועצה דתית, חברה לענייני קבורה של יהודים ומועצה לבתי עלמין יהודיים רשאיות, באישור שר הדתות ובהתאם לתקנות שהתקין לעניין זה, להטיל אגרות בעד שירותיהן. נוכח הוראה זו לא נראה למשרד מבקר המדינה, שמשרד הדתות יאפשר קיומו של מצב, שבו נגבים סכומים ניכרים בעד שירותים של חברות קדישא, בלא שהדבר יוסדר בתקנות.

בספטמבר 1969 התקין שר הדתות את תקנות השירותים הדתיים היהודיים (אגרות שירותים של חברות קבורה), תש"ל—1969. בתקנות נקבע, כי חברה לענייני קבורה הרוצה להטיל אגרת שירותים על מקימי מצבה על קבר הנמצא בבית קברות שבבעלותה או בחזקתה או תחת רשותה ופיקוחה, תגיש בקשה לשר לאשר לה הטלת אגרת שירותים ותפרט בבקשתה את שיעורי האגרה שברצונה להטיל, בצירוף הסבר על נחיצותם וסבירותם של שיעורים אלה. שיעורי האגרה יכולים להיות מסווגים לפי אחוזים או דרגות בהתייחס לשווי המצבה או גודלה, או לפי חלקות שונות בבית הקברות. השר רשאי לפי שיקול דעתו לאשר את האגרה המבוקשת כמות שהיא או להכניס בה שינויים, וכן להתנות את האישור בכל תנאי שימצא לנכון בדבר הקמת ועדות ערעור ומתן פטורים והנחות למקרי סעד ומחוסרי יכולת. כתב האישור, הכולל את שיעורי האגרות כפי שאושרו ובתנאים שאושרו, יפורסם ברשומות.

לאחר פירסום התקנות האמורות הביא המשרד את התקנות לידיעת החברות והבהיר להן, כי אין עליהן כל חובה לגבות אגרות; עם זאת, חברה, הרוצה לגבות תשלום בעד רשיון להקמת מצבה, אין לה כל דרך חוקית אחרת לעשות זאת, אלא על פי אישור של השר, שניתן על פי התקנות האמורות.

שיעורי אגרה בעד רשיון להקמת מצבה אושרו מאז נובמבר 1969 ועד ינואר 1971 ל-18 חברות; שיעוריהן של 16 מביניהן פורסמו עד לאותו המועד ברשומות. בינואר 1971 נמצאו בטיפול של המשרד בקשות לאישור אגרות של חמש חברות נוספות.

הקדשות דתיים יהודיים

דו"ח שנתי 19, עמ' 218

משרד מבקר המדינה הציע בסוף 1968 למשרדים הנוגעים בדבר לגבש בהקדם הצעת חוק, שיסדיר את ניהולם של כל ההקדשות היהודיים, לרבות פיקוח ציבורי על ניהולם.

עד ינואר 1971 לא הוכנה הצעת חוק.